

Ammatilliset muutokset ja palkkaerot – European Jobs Monitor 2017

Johdanto

Työllisyys palasi EU:ssa vuonna 2016 lopultakin samalle tasolle, jolla se oli ennen maailmanlaajuista finanssikriisiä. Vuonna 2013 alkanut elpyminen on johtanut kahdeksan miljoonan työpaikan nettolisäykseen. Valtaosa näistä uusista työpaikoista on luotu palvelualoilla, mutta huomattavaa elpymistä on tapahtunut myös valmistusteollisuudessa, jossa syntyi noin 1,5 miljoonaa uutta työpaikkaa.

Tässä kuudennessa vuotuisessa European Jobs Monitor -raportissa tarkastellaan yksityiskohtaisemmin työllisyyden viimeaikaisia (vuoden 2011 toisen vuosineljänneksen ja vuoden 2016 toisen vuosineljänneksen välisenä aikana tapahtuneita) muutoksia kussakin jäsenvaltiossa erikseen ja koko EU:n tasolla. Raportin ensimmäisessä osassa käytetään niin sanottua työpaikkaperusteista lähestymistapaa kuvaamaan muutoksia määrällisesti (miten monta työpaikkaa syntyi tai hävisi ja millä aloilla) ja laadullisesti (minkälaisia työpaikkoja ne olivat etupäässä keskituntipalkan avulla määriteltynä). Toinen osa on analyttisempi, ja siinä käsitellään ammattien roolia palkkaerojen jäsentymisessä Euroopassa sekä sitä, missä määrin työpaikkojen polarisoitumisen ja kohentumisen havaitut mallit ovat viime vuosikymmenen aikana vaikuttaneet palkkaerojen kehitykseen.

Taustaa

EU:n älykästä, kestäväää ja osallistavaa kasvua koskevassa Eurooppa 2020 -strategiassa sitoudutaan edistämään korkeaa työllisyys- ja tuottavuusastetta. Samalla painotetaan edelleen aiemman Lissabonin strategian tavoitteita: uusia ja parempia työpaikkoja. Uusia työpaikkoja tarvitaan, kun pyritään ratkaisemaan liian suureksi kasvaneen työttömyyden ongelmaa. Eurooppa tarvitsee kuitenkin myös parempia ja tuottavampia työpaikkoja pystyäkseen jälleen kerran parantamaan kansalaistensa elintasoaa laajentuvassa, yhteen kietoutuneessa globaalissa taloudessa. Euroopan komission vuonna 2012 esittelemässä työllisyyspaketissa (Tavoitteena työllistävä elpyminen) mainitaan joitakin

toimialoja, joilla työllisyyden kasvua pidetään todennäköisimpänä: terveydenhuolto, tieto- ja viestintäteknikka, henkilökohtaiset ja taloudenhoidon palvelut sekä lupaava, joskin hankalasti määriteltävä ”vihreä talous”. Tässä raportissa käytetty työpaikkaperusteinen lähestymistapa tarjoaa ajantasaisia tietoa työllisyysasteesta ja työn laadusta kasvavilla ja taantuvilla sektoreilla ja ammattialoilla.

Työpaikkaperusteisen lähestymistavan uranuurtajana toimi 1990-luvulla Nobel-palkittu Joseph Stiglitz, ja hänen työtään jatkoivat Erik Olin Wright ja Rachel Dwyer. Tässä alun perin amerikkalaisessa lähestymistavassa käsitellään kysymystä siitä, onko työllisyyden kasvu saatu aikaan työpaikkojen laadun kustannuksella. Kysymys on saanut ajan mittaan uusia vivahteita. Työpaikkaperusteista lähestymistapaa on käytetty erityisesti arviomaan sitä, miten paljon kehittyneiden talouksien työllisyysrakente polarisoituu – mikä johtaa keskipalkkaisten työpaikkojen vähenemiseen – tai kohentuu, kun erittäin ammattitaitoisten työntekijöiden tarjonta lisääntyy. Tässä selvityksessä käsitellään myös lisääntyvää eriarvoisuutta koskevia huolenaiheita, jotka liittyvät työllisyysrakenteen ilmeiseen polarisoitumiseen joillakin työmarkkinoilla.

Keskeiset havainnot

Muutokset työllisyydessä vuosina 2011–2016

- EU:ssa oli vuoden 2016 toisella neljänneksellä kahdeksan miljoonaa työllistä enemmän kuin kolme vuotta aiemmin. Vain suhteellisen pieni osuus työllisyyden kasvusta on vuodesta 2013 alkaen kohdistunut hyväpalkkaisiin työpaikkoihin. Pienipalkkaiset ja keskipalkkaiset työpaikat ovat lisääntyneet vakaasti kulutusvetoisen elpymisen myötä.
- Pidemmällä aikavälillä (1990-luvun loppupuolelta alkaen) paremmin palkatut työpaikat ovat lisääntyneet jatkuvasti nopeammin kuin muut työpaikat palkkajakaumalla. Näin on tapahtunut niin lama-aikoina ja muina aikoina.

- Palvelualojen työpaikkojen osuus on nyt yli 70 prosenttia, ja vuodesta 2011 alkaen EU:ssa on syntynyt yli 8 miljoonaa palvelualan työpaikkaa. Viimeaikainen työllisyyden kasvu palvelualalla on ollut epäsymmetrisesti polarisoitunutta, kun palkkajakauman kärkeen ja häntäpäähän sijoittuvat työpaikat ovat lisääntyneet muita enemmän.
- Myös valmistusteollisuuden alalle on syntynyt 1,5 miljoonaa uutta työpaikkaa vuodesta 2013 lähtien. Valtaosa lisäyksestä on kohdistunut perinteisten tehdastuotantotyöpaikkojen sijaan tekniikan alan työpaikkoihin sekä hyvää ammattitaitoa vaativiin ja johtotason työpaikkoihin. Uusia valmistusteollisuuden työpaikkoja on ollut suhteellisesti eniten EU13-maissa (vuoden 2004 jälkeen EU:hun liittyneissä jäsenvaltioissa).
- Iäkkäiden työntekijöiden osuus on kasvanut merkittävästi monissa nopeasti lisääntyvissä työpaikoissa, mistä voidaan päätellä, että työelämän pidentäminen ja myöhäisempi eläkkeelle siirtyminen ovat yhtä tärkeitä selittäjiä viimeaikaiselle työllisyyden kasvulle kuin on työmarkkinoiden dynaamisuuden elpyminen.

Ammatilliset muutokset ja palkkaerot

- Ammateilla on merkittävä vaikutus palkkaerojen rakentumiseen Euroopassa. Tämä johtuu osittain siitä, että muiden tekijöiden, kuten henkisen pääoman, yhteiskuntaluokan sekä sukupuolisen ja iän mukaisen eriytymisen, vaikutukset palkkaeroihin välittyvät ammattien kautta. Myös ammatit vaikuttavat palkkaeroihin, mikä johtuu todennäköisesti tietyistä mekanismeista, kuten ammatillisista luvista, valtuuksista ja oppisopimusjärjestelmistä.
- Vaikka palkkaerot vaihtelevat merkittävästi Euroopassa, ammateilla on kaikissa maissa merkittävä asema samankaltaisena palkkajakaumaa koossa pitävänä tekijänä. Ammattien välinen ja sisäinen palkkaerojen jakautuminen ja ammattikohtaisten palkkojen hierarkia (eli missä ammatissa on suurempi ja missä pienempi palkka) ovat suurin piirtein samanlaiset kaikissa maissa. Eri ammateissa maksettavien palkkojen väliset todelliset erot ja ammattien ryhmittely laajempiin luokkiin tai kytkeminen henkisen pääoman eroihin vaihtelevat maittain.
- Vaikka työpaikkojen polarisoituminen on syventynyt ja yleistynyt Euroopassa syvän taantuman jälkimainingeissa, ammatillinen dynamiikka ei ole tukenut palkkaerojen kehitystä viime vuosikymmenellä. Ammattien sisäiset palkkajakauman muutokset johtuivat pikemminkin yleisistä palkkaerosuuntauksista kuin eri ammateista maksettujen palkkojen muuttumisesta tai ammattirakenteen muutoksista.

Lisätietoja

Raportti *ammattillisista muutoksista ja palkkaeroista European Jobs Monitor 2017* on saatavilla osoitteessa <http://eurofound.europa.eu/publications>.

Lisätietoja antaa tutkimusjohtaja Enrique Fernández-Macías, efe@eurofound.europa.eu.